

राज्यात जागतिक दर्जाच्या इन्स्टिट्यूट ऑफ इमिनन्स, डिम्ड टू बी युनिव्हर्सिटीज (IEDU's) यांना उपलब्ध करून द्यावयाच्या सोयी-सुविधांबाबत.

महाराष्ट्र शासन,
उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग,
शासन निर्णय क्रमांक: स्वअवि-२०१७/(५६/१७)/विशि-४
मंत्रालय, मुंबई - ४०० ०३२.
दिनांक: ३ ऑक्टोबर, २०१८.

- संदर्भ :-** १) विद्यापीठ अनुदान आयोग यांचे सार्वजनिक व खाजगी क्षेत्राकडून जागतिक दर्जाच्या संस्था, अभिमत विद्यापीठे (World Class Institutions of Deemed to be Universities) दिनांक ७ ऑक्टोबर, २०१६ ची प्राथमिक अधिसूचना.
- २) नगर विकास विभागाचे क्रमांक टिपीएस-१८१६/प्र.क्र.३३८/१५/२०(४)/नवि-१३ दिनांक २६/१२/२०१६
- ३) इन्स्टिट्यूट ऑफ इमिनन्स, डिम्ड टू बी युनिव्हर्सिटीज (Institutions of Eminence, Deemed to be Universities) विनियम, २०१७, दिनांक २९ ऑगस्ट, २०१७ ची अधिसूचना.
- ४) मंत्रीमंडळाच्या दिनांक ११ सप्टेंबर, २०१८ रोजीचे बैठकीचे कार्यवृत्त.

प्रस्तावना :-

भारत सरकार उच्च शिक्षणात सुधारणा करण्यासाठी वचनबद्ध आहे. या अनुषंगाने केंद्र शासन सध्या अस्तित्वात असलेल्या सार्वजनिक, खाजगी व नवीन खाजगी संस्थामधून जागतिक दर्जाच्या २० संस्था “इन्स्टिट्यूट ऑफ इमिनन्स” म्हणून मान्यता देणार आहे. या संदर्भात भारत सरकारचे मा.वित्त मंत्री यांनी सन २०१६ मध्ये अर्थसंकल्पीय घोषणा खालीलप्रमाणे केली होती:-

“ देशातील काही उच्च शिक्षण संस्थांना जागतिक दर्जाच्या शिक्षण व संशोधन संस्थांप्रमाणे सक्षम बनविण्यासाठी शासन वचनबद्ध आहे. त्यानुसार सार्वजनिक क्षेत्रातील १० व खाजगी क्षेत्रातील १० उच्च शिक्षण संस्था या शिक्षण व संशोधन क्षेत्रात जागतिक दर्जाच्या संस्थांप्रमाणे निर्माण करण्यासाठी आवश्यक ती विनियमन यंत्रणा उभी करण्यात येईल. यामुळे सामान्य भारतीयांनाही जागतिक दर्जाचे शिक्षण येथेच उपलब्ध होऊ शकेल, याबाबतची विस्तृत योजना तयार करण्यात येईल.”

त्यानुसार विद्यापीठ अनुदान आयोगाने (UGC) यासंदर्भात खाजगी संस्थांसाठी (इन्स्टिट्यूट ऑफ इमिनन्स डिम्ड टू बी युनिव्हर्सिटीज) विनियमन, २०१७ आणि सार्वजनिक संस्थांसाठी (डिक्लीरेशन ऑफ गव्हर्नमेंट एज्युकेशनल इन्स्टिट्यूशन्स ऑफ इमिनन्स) मार्गदर्शक सूचना, २०१७ ज्याद्वारे शैक्षणिक, वित्तीय, प्रशासकीय व इतर बाबींची स्वायत्ततांचे विनियमन होणार आहे. अर्हता शर्ती, निवड प्रक्रिया, स्वायत्तता, नियंत्रण, मुल्यमापन इत्यादी बाबींचा तपशील यामध्ये देण्यात आलेला आहे. त्यानुसार इन्स्टिट्यूशन्स ऑफ इमिनन्स साठी खालीलप्रमाणे पात्र आणि इच्छुक प्रायोजक संस्थांकडून दिनांक १२/९/२०१७ अन्वये अर्ज मागविण्यात आले होते.

- सद्य स्थितीतील सार्वजनिक शैक्षणिक संस्था
- सद्य स्थितीतील खाजगी उच्च शिक्षण संस्था
- नवीन इन्स्टिट्यूशन्स ऑफ इमिनन्स उभारणी करू इच्छिणारे प्रायोजक संस्था

सार्वजनिक शैक्षणिक संस्थेची पब्लिक इन्स्टिट्यूशन्स ऑफ इमिनन्स म्हणून निवड झालेल्या संस्थेला मार्गदर्शक सूचनांमध्ये नमूद केल्याप्रमाणे वित्तीय प्रोत्साहनात्मक सहाय्य देण्यात येणार आहे. उपरोक्त नमूद प्रवर्ग २ आणि ३ मधील संस्था या विनियमानुसार “इन्स्टिट्यूट ऑफ इमिनन्स डिम्ड टू बी युनिव्हर्सिटीज” म्हणून घोषित करण्यात येतील.

मानव संसाधन विकास विभागाच्या वतीने दिनांक ९/७/२०१८ अन्वये प्रसृत झालेल्या बातमी पत्रानुसार केंद्र शासनाने ६ इन्स्टिट्यूट ऑफ इमिनन्स संस्थांची निवड केली असून त्यापैकी ३ सार्वजनिक क्षेत्रातील व ३ खाजगी क्षेत्रातील संस्था आहेत.

वरील उपरोक्त नमूद संस्था या येणाऱ्या १० वर्षात जागतिक क्रमवारीत ५०० क्रमांकाच्या आत व त्यानंतरच्या काही कालावधीत १०० च्या आत येणे अपेक्षित आहे. जागतिक उच्च क्रमवारी साध्य करण्यासाठी सदरहू संस्थांना मोठ्या प्रमाणात स्वायत्तता देण्यात येऊन परदेशातील ३०% टक्केपर्यंत विद्यार्थी प्रवेश, २५% टक्केपर्यंत परदेशी शिक्षक भरती, ऑनलाईन शिक्षणाचे २०% पर्यंतचे प्रमाण विद्यापीठ अनुदान आयोगाच्या परवानगीशिवाय जागतिक क्रमवारीतील उच्च दर्जा प्राप्त ५०० संस्थांबरोबर शैक्षणिक सहकार्य करार करण्याची परवानगी, परदेशी विद्यार्थ्यांची शैक्षणिक फी ठरविण्याचे स्वातंत्र्य, अभ्यासक्रमातील क्रेडीटचे तास व पदवीसाठी लागणारे वर्षे इत्यादी ठरविण्यासाठी लवचिकता, अभ्यासक्रम व इतर बाबी ठरविण्याकरीता परिपूर्ण लवचिकता इत्यादी.

या विनियमांतर्गत घोषित करण्यात आलेली इन्स्टिट्यूट ऑफ इमिनन्स डिम्ड टू बी युनिव्हर्सिटीज ही विद्यापीठ अनुदान आयोगाने घोषित केलेल्या (इन्स्टिट्यूट ऑफ डिम्ड टू बी युनिव्हर्सिटीज) विनियमन २०१६ पेक्षा भिन्न असेल.

इन्स्टिट्यूट ऑफ इमिनन्स डिम्ड टू बी युनिव्हर्सिटीज ची उद्देश खालीलप्रमाणे आहेत:-

- (१) पदव्युत्तर व पदवी स्तरावरील उच्च शिक्षणात उत्कृष्टता व नाविन्यपूर्णतेसह संशोधनास वाव देणे तसेच पदवी, पदविका व इतर शैक्षणिक शाखांचे प्रदान करणे.
- (२) विद्यापीठ शिक्षण प्रणालीच्या उददीष्टांचा भाग म्हणून सर्वसाधारण कार्यक्रमाऐवजी विशेषीकृत क्षेत्रात भिन्न स्वरूपाचे योगदान देणेसंबंधाने कार्यक्रमांची आखणी करणे
- (३) उच्च उर्जाचे शिक्षण आणि संशोधन तसेच ज्ञानवर्धन व संशोधन क्षेत्रातील कार्यक्रमांचा प्रसार करणे यामध्ये विशेषतः पूर्णवेळ शिक्षक व नानाविध विद्याशाखांतील संशोधन क्षेत्रातील विद्वत जनांचा समावेश असेल.

वैशिष्ट्ये:-

आंतरराष्ट्रीय जागतिक दर्जाच्या नामांकित उच्च संस्थांमधील खालील महत्वाची नामांकने.

- १) जगभरातून उच्च पात्रता धारक शिक्षकांची भरती करणे.
- २) शैक्षणिक प्रशासकीय व वित्तीय स्वरूपाची स्वायत्तता.
- ३) गुणवत्तायुक्त संशोधन.
- ४) उच्च दर्जाप्राप्त शिक्षक.
- ५) मुबलक वित्त पुरवठा.
- ६) गुणवत्ताधारक विद्यार्थ्यांना गरजायुक्त शिक्षणासाठी पुरेसे आर्थिक सहाय्य.
- ७) गुणवत्ता धारक विद्यार्थ्यांसाठी पारदर्शक प्रवेश प्रणालीद्वारे विद्यार्थ्यांची निवड
- ८) आंतरराष्ट्रीय विद्यार्थ्यांचे महत्त्वपूर्ण प्रमाण.

९) स्वायत्त शासन यंत्रणा

१०) शिक्षक, संशोधन प्रशासन व विद्यार्थ्यांकरीता सर्व सोयीयुक्त सुविधा

११) मूर्त व अमूर्त सामाजिक योगदान

१२) माजी विद्यार्थी व विविध पर्यायाद्वारे वित्तीय उपलब्धता तसेच स्वायत्त साधने

२. महाराष्ट्रासारख्या प्रगत राज्यामध्ये जागतिक दर्जाच्या शिक्षण संस्था असणे आवश्यक आहे. या संस्थांची संख्या फारच कमी राहणार आहेत. अनेक राज्यांमध्ये स्पर्धा निर्माण होण्याची शक्यता आहे. प्रस्तावित योजनेमध्ये इरादापत्र देण्यापासून विद्यापीठ कार्यान्वित करण्यासाठी फक्त ३ वर्षांचा कालावधी आहे. अशा जागतिक विद्यापीठांची आंतरराष्ट्रीय विद्याशाखा व विद्यार्थ्यांसाठी महानगर व लगतचा परिसर सोयीचा राहणार आहे, कारण अशा ठिकाणी महानगराची पायाभूत सुविधा उपलब्ध होऊ शकतात.

३ सार्वजनिक / शासकीय जागतिक विद्यापीठ स्थापन करण्यासाठी लागणारा प्रचंड शासकीय निधी राज्य शासनाकडे सहाजिक उपलब्ध नाही. म्हणून राज्यातील खाजगी क्षेत्रांनी या क्षेत्रात गुंतवणुकीसाठी पुढाकार घेणे आवश्यक आहे. तथापि, जागतिक दर्जाच्या विद्यापीठासाठी आवश्यक लागणारी सलग जमीन आवश्यक परवानग्यांमध्ये सवलती उपलब्ध करून दिल्या तरच या क्षेत्रात खाजगी क्षेत्रातून येणारे प्रस्ताव यशस्वी होतील.

४. याअनुषंगाने महाराष्ट्र शासनाने राज्यातील पुणे व कोकण विभागामधील मंजूर प्रादेशिक योजनांमध्ये विशेष नगर वसाहत प्रकल्पासाठी सुधारित विनियम समाविष्ट करण्यासाठी महाराष्ट्र प्रादेशिक नियोजन व नगर रचना अधिनियम १९६६ चे कलम २०(४) अन्वये फेरबदलाची अधिसूचना दि.२६.१२.२०१६ अन्वये प्रसिद्ध केली आहे. सदरहू अधिसूचनेचा उद्देश राज्यातील किफायतशीर घरांचा पुरवठा खाजगी क्षेत्रांना आवश्यक सवलती देवून जास्तीत जास्त प्रमाणात वाढविणे असा आहे. या योजनेअंतर्गत १०० एकरपेक्षा जास्त असलेल्या भुखंडावर अशा वसाहतींना कलम ७.१ .१., ७.२.१ आणि १३ प्रमाणे काही सवलती देण्यात आलेल्या आहेत.

५. या धर्तीवर राज्यात येणा-या प्रस्तावित इन्स्टिट्यूट ऑफ इमिनन्स, डिम्ड टू बी युनिव्हर्सिटीज (IEDU's) (Institutions of Eminence, Deemed to be Universities) यांनाही सोयी सवलती देण्याबाबतची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :

१ शासन, राज्यात इन्स्टिट्यूट ऑफ इमिनन्स, डिम्ड टू बी युनिव्हर्सिटीज (IEDU's) (Institutions of Eminence, Deemed to be Universities) स्थापन करण्यासाठी खालीलप्रमाणे सोयी सुविधा उपलब्ध करून देण्याबाबतचा निर्णय घेत आहे :-

अ) झोनिंगसंबंधी अनुज्ञेयता :- प्रस्तावित इन्स्टिट्यूट ऑफ इमिनन्स, डिम्ड टू बी युनिव्हर्सिटीज (IEDU's) मंजूर प्रादेशिक योजनेखाली कोणत्याही जमिनीवर स्थापन करण्यास परवानगी असेल. मात्र नगर विकास विभागाच्या अधिसूचना दिनांक २६/१२/२०१६ च्या पोट कलम २ (iv) मध्ये नमूद केलेल्या जमिनींना वगळावे लागेल.

ब) अनुज्ञेय चटई क्षेत्र :- प्रस्तावित इन्स्टिट्यूट ऑफ इमिनन्स, डिम्ड टू बी युनिव्हर्सिटीज (IEDU's) यांना ग्राँस प्लॉट एरीयावर १.० एफएसआय अनुज्ञेय आहे. तथापि, जर ठराविक कालावधीत निकष पूर्तता झाली नाही तर वाढीव वापरलेल्या चटई क्षेत्र निर्देशांकावर बाजारमूल्य (Market rate) आकारणी व दंड आकारण्यात यावा.

क) अकृषि वापरासाठी डिम्ड रुपांतरण :- महाराष्ट्र जमिन महसूल संहिता, १९६६ च्या कलम ४२ (c) अन्वये मंजूर अभिन्यासांतर्गत जमिनी मानीव अकृषिक रुपांतरीत होतील व त्यासाठी वेगळी अकृषिक परवानगीची गरज रहाणार नाही.

ड) कृषि जमिन धारण करण्यासाठी कमाल मर्यादा :- महाराष्ट्र शेतजमिन (जमिनधारणेची कमाल मर्यादा) कृषि भूभाग(मर्यादा आणि होल्लिंग) अधिनियम, १९६७ च्या कलम ४७ (१) (ख) मधील तरतूद नमूद करण्यात आली आहे. त्यानुसार विधीन्वये स्थापन करण्यात आलेल्या विद्यापीठाच्या मालकीची जमीन अथवा त्यांनी अथवा त्यांचेकडून भाडे पट्टयाने धारण करण्यांत आलेली जमिनीस उक्त कायद्याच्या तरतूदीपासून सूट देण्याची तरतूद करण्यांत आली आहे.

प्रस्तावित इन्स्टिट्यूट ऑफ इमिनन्स, डिम्ड टू बी युनिव्हर्सिटीज (IEDU's) (Institutions of Eminence, Deemed to be Universities) च्या उद्योजकांना ही सवलत देण्यात येत आहे.

इ) कुळवहिवाट व शेतजमिन अधिनियमांतर्गत सवलत :- राज्यात जागतिक दर्जाच्या अभिमत विद्यापीठाची स्थापना करण्याच्या प्रयोजनार्थ शेतजमीन खरेदी करण्यास, अश्या विद्यापीठाच्या प्रवर्तकांना मुभा राहिल. जागतिक दर्जाचे अभिमत विद्यापीठाकरिता आवश्यक Bonafide Area requirement इतकी शेतजमिन खरेदी झाल्यानंतर संबंधित प्रकल्प प्रवर्तकांनी सदर जमिन कुळवहिवाट व शेतजमीन अधिनियमाच्या कलम ८८ (१) (बी) प्रमाणे शासन राजपत्रात अधिसूचित करुन घेण्यासाठी राज्य शासनास (महसूल विभाग) अर्ज करुन अशी जमिन अधिसूचित करुन घेणे आवश्यक राहिल.

२. मुद्रांक शुल्क :- राज्यात इन्स्टिट्यूट ऑफ इमिनन्स, डिम्ड टू बी युनिव्हर्सिटीज (IEDU's) (Institutions of Eminence, Deemed to be Universities) स्थापन करण्यासाठी प्रकल्प प्रवर्तकाला कुठल्याही प्रकारचे मुद्रांक शुल्क माफीची सवलत अनुज्ञेय असणार नाही.

३. दिनांक २९/८/२०१७ च्या अधिसूचनेतील कलम २१ नुसार इन्स्टिट्यूट ऑफ इमिनन्स, डिम्ड टू बी युनिव्हर्सिटीज (IEDU's) (Institutions of Eminence, Deemed to be Universities) चा दर्जा संपुष्टात आल्यास या शासन निर्णयाद्वारे देण्यात येणाऱ्या सर्व सोयी व सुविधा रद्द करण्यात येतील.

४. उपरोक्त नमूद सोयी सुविधा देण्याबाबतच्या कायदेशीर सुधारणा तसेच प्रशासकीय कार्यवाही संबंधित विभागांनी त्यांच्या स्तरावर स्वतंत्रपणे करावी.

५. हा शासन निर्णय वित्त विभाग, महसूल विभाग तसेच नगर विकास विभाग या विभागांच्या सहमतीनुसार निर्गमित करण्यात येत आहे.

हा शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा सांकेतांक २०१८१००४१५११४२३३०८ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(सिध्दार्थ खरात)

सह सचिव, महाराष्ट्र शासन.

प्रति :-

१) मा.मुख्यमंत्री, यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई :-४०००३२

- २) मा.मंत्री (उ व तं शि) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई :-४०००३२.
- ३) मा.राज्यमंत्री (उ व तं शि) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई :-४०००३२.
- ४) मा.अपर मुख्य सचिव(वित्त), वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई :-४०००३२.
- ५) मा.अपर मुख्य सचिव(नियोजन), नियोजन विभाग, मंत्रालय, मुंबई :-४०००३२.
- ६) मा.अपर मुख्य सचिव(महसूल), महसूल विभाग, मंत्रालय, मुंबई :-४०००३२.
- ७) मा.अपर मुख्य सचिव(नगर विकास), नगर विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई :-४०००३२
- ८) मा. सचिव (उ व तं शि), उच्च व तंत्र शिक्षण, मंत्रालय, मुंबई :-४०००३२.
- ९) निवडनस्ती (विशि-४)